

ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ

1. **Вставленими** називаються такі конструкції, які вживаються для доповнення, роз'яснення чи уточнення предметного змісту речення. Вони властиві усному мовленню. У художній літературі та публіцистиці вони використовуються для *стислості викладу або експресії*.

І живуть собі щасливо у коханні та миру. Ще й нікому (от що диво!) не завидують в миру.

2. Вставлені конструкції приєднуються до основи речення без сполучників або за допомогою сполучників сурядності (**а, але, та, і**) чи підрядності (**як, щоб, що, бо, тобто** та ін.):

«Капітан порушив думку про сні, заговоривши лагідно і доброзичливо (він говорив про чудесне літо і про тихі зорі одної в світі батьківщини, про його, листоношине, життя серед цих прекрасних пустинь, на березі річки милої Псла, капітан узявся до красномовства, щоб до краю розчулити людську душу, перекладач повторював), а листоноша сидів безсторонній і, напруживши волю, забував потроху ті відомості, яких хотів від нього капітан» (Ю.Яновський);

3. Вставлені конструкції можуть бути зауваженням, приміткою:

«Справді, у світлому великому небі — ніколи я не бачив над собою такого неба! — в дальній далечі, у високій високості, де, мабуть, лише реактивні літають, йдуть табуни птиць» (О.Гончар).

4. Вони супроводять текст драматичного твору як **ремарки**:

«Л о г в и н. Дайте ж, панотченьку, я вас поцілую в руку. (Цілує старому руку)» (М.Кропивницький); «Д я д ь к о Т а р а с. (на дверях): А де у вас тут витерти ноги?» (М. Куліш); «Д е с я т н и к. Чого ж ви посідали?.. Геть по місцях! (Ніхто не звертає уваги, розмовляючи тихо).» (С. Черкасенко).

5. За допомогою вставлених конструкцій оформляються посилання на джерело цитування:

«Тищенко, коли йому по обіді Ірина показала газету (не могла не показати), прочитав її досить спокійно» (Мушкетик Ю. Сонячна вежа// Вітчизна. 1981. № 3. С. 50).

6. Вставлені конструкції передають **додаткові відомості** до змісту речення чи окремого його члена. Вони виділяються **комами**, тире або **дужками**.

Найменшу відокремлюючу силу мають подвійні коми, потім – подвійне тире і найбільш сильний відокремлюючий знак – дужки:

Улітку під вербою біля хати (як добре, що скінчилася зима!) княгиня почала дітей навчати.

Три сини, та дочка, та дорослі онуки (Від обличчя твого відірвались несила) Підняли тебе легко на дужії руки. Так, як ти їх легенько в житті проносила.

7. Невеликі вставлені конструкції, які стоять переважно в середині основного речення і мають з ним **тісніший змістовий зв'язок**, виділяються з обох боків тире:

В теплушках люди без води, Оці хлоп'ята і діди, Ці матері, — і в тебе ж мати, — А ген за ними тліють хати, Пожежі чорної сліди.

8. **Комами з тире** відокремлюються від інших членів основного речення вставлені конструкції тоді, коли на місці розриву повинна бути кома:

Не було ще такого літнього ранку, – хіба вже каміння з неба, – щоб дід Арсен, прозваний Бушлею, всидів дома...

9. Навіть **одне слово** може виділятися дужками, коли воно має в собі додаткове пояснення:

За селом зелено-зелено, і по хвилях переливи червоні (од сонця)» (А.Головко).

10. У складних синтаксичних конструкціях, у яких використовуються вставні та вставлені структури, спостерігається їхнє органічне поєднання.

Розділові знаки тут розподіляються так: вставні слова виділяються комами, а вставлені конструкції — тире або дужками.:

Ще недавно — **просто, здається, вчора було** — стоячи ми з нею під нашою любимою вишнею» (М.Коцюбинський);